

Dnr: 055-22

Allmän studieplan för ämnet vårdvetenskap inom området Människan i vården

Studieplanen är upprättad och fastställd av Forsknings- och utbildningsnämnden vid Högskolan i Borås 2016-09-22. Reviderad och fastställd 2017-05-29, 2019-03-14 och 2022-05-19.

1. OMRÅDESBESKRIVNING

Området Människan i vården riktar forskningsintresset mot frågor som handlar om hur människors hälsa och välbefinnande kan uppnås, upprätthållas och stärkas, hur vårdande och lärande kan sammanflätas så att patienter och närstående får kunskap i att hantera en förändrad livssituation i samband med sjukdom och ohälsa, eller hur olika aspekter av vårdkvalitet/patientsäkerhet, arbetsmiljö/arbetshälsa, effektivitets/resursutnyttjande kan integreras och balanseras. Detta sker genom att studera mänskliga aktiviteter inom olika vårdverksamheter, inte bara som patient, närstående eller vårdare, utan också som chef, medarbetare eller yrkesstudent. Teoretiskt förankras området i humanvetenskap, vilket gör det möjligt att anlägga en helhetssyn på olika vård- och omsorgsverksamheter och de människor som vårdas eller arbetar där.

Inom området används begreppet människa i humanvetenskaplig mening, med fokus på innebörd och betydelse. Människan förstås som en kulturell varelse som inte bara söker mening i svåra livssituationer utan också i sitt vardagsliv, inte minst i sin arbetssituation eller i relation till sin hälsa.

Inom området används begreppet vård vanligtvis i relation till hälso- och sjukvård, till exempel hemsjukvård, intensivvård, psykiatrisk vård, barnsjukvård eller akutsjukvård. Vård ses därmed som ett samlingsbegrepp för ett praxisfält där vård bedrivs. Vård förstås både som ett teoretiskt och praktiskt begrepp som handlar om utövande av vård och vårdande som ett allmänmänskligt och samhällsligt intresse.

2. FORSKARUTBILDNINGSSÄMNET

Vårdvetenskap definieras som ett akademiskt och teoretiskt ämne som med dess helhetssyn på människan kompletterar vårdens tekniska och biomedicinska vårdfrågor. Utgångspunkt för ämnet är ett etiskt medvetet patientperspektiv, som kommer till uttryck i en öppen hållning, där den enskilda människans röst blir hörd, respekterad och lyssnad till. Inom vårdvetenskap utvecklas kunskaper om patienten och dennes värld med syftet att nå en djupare förståelse för patientens situation. En bärande tanke är att med utgångspunkt i denna förståelse utveckla kunskaper om vårdande som kan uppnå och stärka hälsa och välbefinnande samt förebygger ohälsa och lindrar lidande. Begreppet vårdande definieras som en djupare dimension av begreppet vård, riktat mot ansvar och omsorg om den människa som är utsatt, sårbar och i behov av vård. Vård och vårdande betraktas som något essentiellt för mänsklig överlevnad och som centralt i alla hjälpande, botande och vårdande professioner. Som akademiskt ämne innehåller vårdvetenskap flera dimensioner av kunskap som reflekteras ontologiskt och kunskapsteoretiskt för att därefter studeras empiriskt. Kunskap som genereras inom vårdvetenskaplig forskning har relevans för flera olika professioner i patientnära arbete.

3. SYFTE OCH MÅL FÖR FORSKARUTBILDNINGEN

Syftet med forskarutbildningen är att den forskarstuderande ska tillägna sig fördjupade kunskaper i vårdvetenskap inom området Människan i vården. Målet är också att utbilda självständiga och kritiska forskare som med teoretisk och metodologisk skicklighet kan genomföra forskning av hög kvalitet. Forskarutbildningen består av två utbildningar, en som leder till licentiatexamen (120 högskolepoäng) och en som leder till doktorsexamen (240 högskolepoäng).

Lärandemål

Den forskarstuderande ska enligt Högskoleförordningen (HF, bilaga 2, examensordningen) efter genomgången utbildning ha förvärvat följande kunskaper och färdigheter:

3.1 Licentiatexamen

Kunskap och förståelse

För licentiatexamen ska den forskarstuderande:

- visa kunskap och förståelse inom vårdvetenskap och området Människan i vården, inbegripet aktuell specialistkunskap inom det aktuella forskningsområdet.
- visa fördjupad kunskap i vetenskaplig metodik i allmänhet och i synnerhet i vårdvetenskapens metoder samt metoder inom området Människan i vården.

Färdighet och förmåga

För licentiatexamen ska den forskarstuderande:

- visa färdighet i och förmåga att kritiskt, självständigt och noggrant identifiera och formulera relevanta vetenskapliga frågeställningar, planera och med adekvata metoder genomföra ett begränsat forskningsarbete och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen.
- visa färdighet i och förmåga att muntligt och skriftligt presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt såväl i nationella som internationella sammanhang.
- visa sådan färdighet som fordras för att självständigt delta i forsknings- och utvecklingsarbete och för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För licentiatexamen ska den forskarstuderande:

- visa förmåga att göra forskningsetiska bedömningar i egen forskning.
- visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.
- visa förmåga att identifiera eget behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling.

3.2 Doktorsexamen

Kunskap och förståelse

För doktorsexamen ska den forskarstuderande:

- visa ett brett kunnande inom och en systematisk förståelse av vårdvetenskap och området Människan i vården samt djup och aktuell specialistkunskap inom det aktuella forskningsområdet.
- visa god förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och i synnerhet med vårdvetenskapens metoder och metoder inom området Människan i vården.

Färdighet och förmåga

För doktorsexamen ska den forskarstuderande:

- visa förmåga att vetenskapligt analysera, syntetisera och att självständigt kritiskt granska samt bedöma komplexa företeelser, frågeställningar och situationer.
- visa förmåga att kritiskt och självständigt kunna identifiera och formulera relevanta vetenskapliga frågeställningar, planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter samt granska och värdera sådant arbete.
- visa förmåga att med egen forskning i form av en avhandling bidra till kunskapsutvecklingen inom området.
- visa förmåga att relatera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt såväl i nationella som internationella sammanhang.
- visa förmåga att med vetenskaplig skicklighet och pedagogisk kompetens presentera sina resultat muntligt och skriftligt.
- visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap inom området.
- visa förmåga att bidra till samhällets utveckling och att stödja andras lärande inom såväl forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För doktorsexamen ska den forskarstuderande:

- visa intellektuell självständighet och skicklighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar.
- visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar samt dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.

4. UTBILDNINGENS UPPLÄGG

Utbildning för doktorsexamen omfattar totalt 240 högskolepoäng bestående av en kursdel om 60 högskolepoäng (varav 15 högskolepoäng är valbara kurser) och en godkänd vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling) om 180 högskolepoäng. Utbildningen omfattar 4 års studier på heltid, men studier kan även bedrivas på deltid, minst halvtid, och omfattar då maximalt 8 år. Den forskarstuderande har rätt till, men är inte skyldig att avlägga licentiatexamen (120 högskolepoäng) som en etapp i forskarutbildningen.

Utbildning till licentiatexamen omfattar 120 högskolepoäng, bestående av en kursdel om 35 högskolepoäng och en godkänd vetenskaplig uppsats (licentiatuppsats) om 85 högskolepoäng. Utbildningen omfattar 2 års studier på heltid, men kan också bedrivas på deltid, minst halvtid, och omfattar då maximalt 4 år.

4.1Handledning

För varje forskarstuderande utses minst två handledare, varav en är huvudhandledare. Huvudhandledaren ska vara docent eller professor och ska ha genomgått forskarhandledarutbildning. Huvudhandledare ska under doktorandens utbildningsperiod ha en varaktig anställning om lägst 50% av heltid, samverkansdoktorander och helt externfinansierade doktorander kan undantas. I de fall där anställningsgrad understiger 50% ska ny huvudhandledare utses. Bihandledare ska vara disputerade. Den forskarstuderande har rätt till handledning under den tid som forskarutbildningen pågår (240 alternativt 120 högskolepoäng). En forskarstuderande som begär att få byta handledare ska beviljas, i enlighet med högskolans regler för byte av handledare (dnr 2007-16).

Både huvud- och biträdande handledare ska vara förtrogna med ämnet och/eller metoder för avhandlingen. Den forskarstuderande har rätt till handledning i en omfattning av 400 timmar (200 timmar för en licentiatexamen) fördelat över hela utbildningstiden.

4.2 Examinator

Examinator har ett övergripande ansvar och skall säkerställa att utbildningen uppfyller kvalitetskraven. Examinator skall kontrollera att doktoranden uppnått alla mål för examen. Examinator är professor eller docent inom akademien. Examinator tillstyrker den individuella studieplanen och skall vara delaktig vid uppföljningar av densamma. Examinator kan inte vara handledare för aktuell doktorand.

Examinator granskar och godkänner tillgodoräknande av kurspoäng från forskarutbildningskurser som doktoranden genomgått vid annat lärosäte. Examinator samverkar med handledare inför beslut om tidpunkt för disputation.

4.3 Individuell studieplan

Enligt Högskoleförordningen (HF 6 kap 29§) ska en individuell studieplan upprättas för varje forskarstuderande. Planen innehåller högskolans och den forskarstuderandens åtaganden och en tidsplan för den forskarstuderandens utbildning. Planen upprättas av huvudhandledare och forskarstuderande i samråd med examinator och beslutas i forskarutbildningsutskottet. Den individuella studieplanen ska betraktas som en arbetsplan för studiegång, avhandlingsarbete och handledning fram till examen, samt vara utformad som ett pedagogiskt verktyg för doktoranden.

Den individuella studieplanen skall regelbundet och minst en gång om året följas upp och av uppföljningen ska tydligt framgå progression och uppfyllda lärandemål dvs. hur utbildningen framskrider. Ansvar för uppföljning och föredragning av reviderad studieplan för forskarutbildningsutskottet åligger studierektor. Huvudhandledaren ansvarar för att den individuella studieplanen revideras i dialog med den forskarstuderande i sådan tid att studierektorn kan föredra planen för utskottet som fastställer denna

I studieplanen ska anges respektive handledares arbetsuppgifter och ansvarsområde i avhandlingsarbetet samt vilken kompetens handledaren tillför och hur många procent varje handledare bidrar med till den totala handledningen.

Utbildningstiden får förlängas om det finns skäl för det. Sådana skäl kan vara frånvaro på grund av sjukdom, ledighet för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroende- uppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet.

4.4 Kurser

Lärande aktiviteter i utbildningen utgörs av individuell handledning och kurser samt seminarier. Den forskarstuderande förväntas att under hela utbildningstiden delta i forskningsseminarier inom vårdvetenskap och inom området Människan i vården.

Vilka valbara kurser som ska ingå i examen föreslås av huvudhandledare i samråd med doktoranden, vilket därefter styrks av examinator. Om den forskarstuderande genomgår kurser vid annat lärosäte och dessa inte är upptagna i den individuella studieplanen kan dessa tillgodoräknas inom utbildningen. Om kurs på annat lärosäte redan finns upptagen i den individuella studieplanen som en del av utbildningen behövs inte tillgodoräkna.

De obligatoriska kurserna ger en allmän vetenskaplig fördjupning samt fördjupning inom området Människan i vården och ämnet vårdvetenskap. Specialkunskaper erhålls genom valbara kurser.

Licentiatexamen – 35 högskolepoäng, obligatoriska kurser i

- Informationssökning 2,5 hp
- Hantering av forskningsdata 2 hp
- Vetenskapsteori omfattande minst 5 hp
- Forskningsetik omfattande minst 2,5 hp
- Hållbar utveckling omfattande minst 3 hp

- Vårdvetenskap omfattande minst 7,5 hp
- Relevant metodkurs omfattande minst 7,5 hp

Därutöver krävs för licentiatexamen 5 hp valbara kurser. Valda kurser utgörs av fördjupning eller specialisering specifika för avhandlingsarbetet.

Doktorsexamen – 45 högskolepoäng, obligatoriska kurser i

- Informationssökning 2,5 hp
- Hantering av forskningsdata 2 hp
- Vetenskapsteori omfattande minst 5 hp
- Forskningsetik omfattande minst 2,5 hp
- Hållbar utveckling omfattande minst 3 hp
- Vårdvetenskap omfattande minst 15 hp
- Kvalitativ metod omfattande minst 7,5 hp
- Kvantitativ metod omfattande minst 7,5 hp

Därutöver krävs för doktorsexamen 15 hp valbara kurser. Valda kurser utgörs av fördjupning eller specialisering specifika för avhandlingsarbetet.

Avsteg från de obligatoriska kurserna kan göras om särskilda skäl föreligger. Om så är fallet ska forskarutbildningsutskottet godkänna dessa avvikelser och de ersättande kurserna ska regleras i doktorandens ISP.

5. BEHÖRIGHET, URVAL OCH ANTAGNING

För att bli antagen till utbildning på forskarnivå krävs det enligt Högskoleförordningen (HF 7 kap 35§) att den sökande har grundläggande och särskild behörighet samt att den sökande bedöms ha sådan förmåga i övrigt som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen.

5.1 Grundläggande behörighet

Grundläggande behörighet till utbildningen har den som:

1. avlagt en examen på avancerad nivå.
2. fullgjort kursfordran om minst 240 högskolepoäng varav minst 60 högskolepoäng på avancerad nivå eller.
3. på något annat sätt inom eller utom landet förvärvat i huvudsak motsvarande kunskaper.

5.2 Särskild behörighet

Särskild behörighet för att antas till utbildning på forskarnivå i ämnet vårdvetenskap inom området Människan i vården är godkända kurser i ämnet vårdvetenskap om 90 högskolepoäng eller i annat ämne som anknyter till utbildningen eller motsvarande kunskaper förvärvade i någon annan ordning inom eller utom landet.

5.3 Tillgodoräknande av tidigare studier

En forskarstuderande som vid en högskola i landet har genomgått en del av forskarutbildningen i samma ämne med godkänt resultat kan tillgodoräkna sig detta. Utbildning vid utländskt lärosäte kan också tillgodoräknas. Prövning för tillgodoräknande av utbildning samt kurser görs av examinator.

5.4 Bedömnings- och urvalskriterier

Vid antagning görs en bedömning av den sökandes förmåga att tillgodogöra sig utbildning på forskarnivå. Hänsyn tas till den vetenskapliga skickligheten dokumenterad i vetenskapliga arbeten, särskilt med avseende på kvaliteten på examensarbeten på grund- och avancerad nivå samt andra vetenskapliga arbeten. Därutöver görs bedömning i samband med intervjuer. Detta sammantaget ger en bild av den sökandes förutsättningar, vilket bildar beslutsunderlag för antagning. Utskottet eller bedömningsgrupp fastställd av utskottet hanterar urvalet vid framtagning av kandidat som föreslås antas till forskarutbildningen.

5.5 Antagning

Antagningen regleras i Högskolan i Borås antagningsordning för studier på forskarnivå (dnr 866 - 13) samt regler för finansiering av forskarstudier (dnr 074 - 14). Enligt Högskoleförordning (HF 7 36§) får till utbildning på forskarnivå endast sökande antas som anställs som doktorand eller som beviljas utbildningsbidrag för doktorander. Högskolan får dock anta sökande som har någon annan form av studiefinansiering, om högskolan bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningen och att den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom 4 år när det gäller licentiatexamen och 8 år när det gäller doktorsexamen.

6. EXAMINATION

Prov som ingår i forskarutbildning ska bedömas med betygen godkänd eller underkänd. Kursdelen ska examineras av lärare som är docent eller professor. Kunskapskontroll sker genom examination anordnad av kursledare och examinator i form av muntlig eller skriftlig tentamen. Examinationen ska ske i förhållande till lärandemålen.

6.1 Licentiatuppsats

För licentiatexamen ska den forskarstuderande författa en vetenskaplig uppsats. Uppsatsen ska vara grundad på självständigt forskningsarbete och hålla god vetenskaplig kvalitet. Uppsatsen kan antingen utformas som en sammanläggningsuppsats eller som en monografisk uppsats. En sammanläggningsuppsats ska omfatta två delarbeten samt en sammanläggningsdel (ramberättelse). Den forskarstuderande ska vara första författare till delarbetena och dessa ska hålla måttet för publicering i internationella vetenskapliga tidskrifter med peer-review granskning och för Människan i vården och vårdvetenskap relevanta områden. Ett av delarbetena skall vara accepterat/publicerat, medan det andra kan vara under revidering efter granskning av peer-review. Sammanläggningsdelen bör förutom en sammanfattning innehålla en redogörelse och diskussion av arbetets teoretiska grund och anknytning till tidigare forskning. Sambandet mellan de två delarbetena bör också diskuteras i sammanläggningsdelen. Uppsatsarbetet följs upp kontinuerligt under utbildningen och granskas vid två tillfällen; planseminarium och slutseminarium, varav det sista är en extern granskning. Revidering av den individuella studieplanen görs i förhållande till den kontinuerliga uppföljningen.

Licentiatuppsatsen kan ligga till grund för doktorsavhandling om den forskarstuderande fortsätter studier fram till doktorsexamen. Uppsatsen skrivs på svenska eller engelska. Uppsats skriven på svenska ska ha en sammanfattning på engelska. Uppsats skriven på engelska ska ha en sammanfattning på svenska.

6.2 Doktorsavhandling

För doktorexamen ska den forskarstuderande författa en vetenskaplig avhandling. Avhandlingen ska baseras på ett självständigt forskningsarbete och vara av betydelse för forskning inom vårdvetenskap samt inom området Människan i vården. Kravet på självständighet utesluter inte att avhandlingsarbetet ingår i ett större forskningsprojekt. Avhandlingen kan antingen utformas som en sammanläggningsavhandling eller som en monografiavhandling. En sammanläggningsavhandling bör i normalfallet innehålla fyra delarbeten, samt en sammanläggningsdel (ramberättelse). Delarbetena ska publiceras som separata publikationer i internationella vetenskapliga tidskrifter med peer-review granskning och för Människan i vården och vårdvetenskap relevanta. Den forskarstuderande ska vara första författare till merparten av delarbetena och minst två av dem ska vara accepterade/publicerade. Det tredje och fjärde delarbetet kan vara under granskning av peer-review eller i manus. Sammanläggningsdelen bör förutom en sammanfattning innehålla en redogörelse och diskussion av arbetets teoretiska grund och anknytning till tidigare forskning. Sambandet mellan delarbetena bör också diskuteras i sammanläggningsdelen. Doktorsavhandling som monografi kan beroende på forskningsfrågan/frågorna utgöras av:

- En eller flera empiriska studier (delarbeten).
- En teoretisk alternativt filosofisk analys, exempelvis en begreppsanalys
- Metasyntes av tidigare forskningsresultat
- Utveckling av en modell/metod för vårdpraxis

Det ska alltid finnas en diskussion av resultatet som knyter an till annan forskning och positionerar avhandlingens resultat inom aktuellt kunskapsområde. Det ska också finnas en reflektion och granskning av det metodologiska genomförandet. Kunskapsteoretiska frågor ska vara utredda avseende val av ansats och metod i relation till forskningsfrågor och forskningsämnet vårdvetenskap samt området. Samma vetenskapliga kriterier gäller för monografi som för sammanläggningsavhandling.

Avhandlingsarbetet följs upp kontinuerligt under utbildningen och granskas vid tre tillfällen; planseminarium, halvtidskontroll och slut/kappaseminarium. Vid de två sistnämnda består bedömargruppen av både externa och interna granskare, varav doktorander tillhörande utbildningen ingår bland de interna bedömare. Revidering av den individuella studieplanen görs i förhållande till den kontinuerliga uppföljningen.

I undantagsfall kan en doktorsavhandling som har författats av två personer tillsammans godkännas om författarnas insatser kan särskiljas och deras självständighet kan bedömas.

Avhandlingen skrivs på svenska eller engelska. Avhandling skriven på svenska ska ha en sammanfattning på engelska. Avhandling skriven på engelska ska ha en sammanfattning på svenska.

6.3 Examination av licentiatuppsats

Licentiatuppsats ska försvaras vid ett offentligt seminarium. Betyg för licentiatuppsatsen bestäms av en betygsnämnd. Betygsnämnden ska bestå av tre ledamöter, varav minst två ska komma från annat lärosäte. Suppleant för betygsnämnden kan komma från det egna lärosätet. Högst en av ledamöterna får komma från samma forskningsmiljö/ämne som respondenten. Licentiatuppsatsen ska bedömas med något av betygen underkänd eller godkänd. Vid betygssättning ska hänsyn tas till innehållet och försvaret av uppsatsen.

6.4 Examination av doktorsavhandling

Doktorsavhandling ska försvaras vid en offentlig disputation. Betyg för doktorsavhandlingen bestäms av en betygsnämnd. Betygsnämnden ska bestå av tre ledamöter, varav minst två ska komma från annat lärosäte. Suppleant för betygsnämnden kan komma från det egna lärosätet. Högst en av tre ledamöter får komma från samma forskningsmiljö som disputanden. Doktorsavhandlingen ska bedömas med något av betygen underkänd eller godkänd. Vid betygssättning ska hänsyn tas till innehållet i och försvaret av avhandlingen.

6.5 Examensbenämningens förled

För forskarexamen i forskarutbildningsämnet vårdvetenskap inom området Människan i vården används förledet filosofie.

7. ÖVRIGT

I övrigt hänvisas till gällande lagstiftning, samt de vid Högskolan i Borås beslutade riktlinjer. Aktuellt regelverk finns tillgängligt via www.hb.se.